

BİLSEM Aday Gösterme Sürecine Yönelik Okul Yönlendirme Komisyonu Üyelerinin Görüşleri

Opinions of School Guidance Commission Members Regarding BİLSEM Nomination Process

Barış Suluk¹

¹Sorumlu Yazar, Sınıf Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, barissuluk52@gmail.com,
(<https://orcid.org/0000-0009-0743-8447>)

Geliş Tarihi: 03.01.2025

Kabul Tarihi: 19.07.2025

ÖZ

Özel yetenekli öğrencilerin tanılama sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenler kritik rol oynamaktadır. Ulusal eğitim sistemimizde özel yeteneklilerin eğitimi Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) tarafından desteklenmektedir. Bu çalışmada, BİLSEM aday gösterme aşamasına yönelik okul yöneticileri ve öğretmenlerin sürece dair deneyimleri, karşılaşılan zorlukları ve geliştirilen önerileri ortaya konulması amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden Fenemolojik (olgubilim) yaklaşım üzerine kurgulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Karadeniz Bölgesinin bir ilçesinde bulunan ilkokullarda görev yapan okul yöneticisi, rehber öğretmen/psikolojik danışman ve sınıf öğretmeni olmak üzere 20 kişiden oluşmaktadır. Araştırmaya ait veriler 2024/2025 eğitim öğretim yılının birinci döneminde elde edilmiştir. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen veriler içerik analizi tekniğine tabi tutularak incelenmiştir. Elde edilen analiz sonucunda *aday gösterme sürecinde dikkat edilen kriterler, karşılaşılan zorluklar ve sürece yönelik öneriler* olmak üzere üç kategori elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre aday gösterme sürecinde yönetici ve öğretmenlerin akranlarına göre davranış farklılığı, bilişsel zekâ ve liderlik gibi kriterler üzerinden yönlendirme yaptığı, veli baskısı ve kontenjan sınırının bulunması gibi nedenlerden dolayı sorun yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma katılımcılarının aday gösterme sürecine yönelik eğitim düzenlenmesi, süreç içerisinde uzman desteğinin sağlanması ve iş birliği yapılması yönelik önerileri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli öğrenci, aday gösterme, tanılama süreci.

ABSTRACT

School administrators and teachers play a critical role in the identification process of gifted students. In the national education system of Türkiye, the education of gifted students is supported by Science and Art Centers (BİLSEM). This study aims to reveal the experiences, challenges, and suggestions of school administrators and teachers regarding the nomination phase for BİLSEM. The research is designed using the phenomenological approach, one of the qualitative research methods. The study group consists of 20 participants, including school administrators, guidance counselors/psychological counselors, and classroom teachers working in primary schools located in a district of the Black Sea Region. The data were collected during the first semester of the 2024/2025 academic year through individual interviews conducted using a semi-structured interview form developed by the researcher. The data were analyzed through content analysis. As a result of the analysis, three main categories were identified: the criteria considered in the nomination process, the challenges encountered, and the suggestions for improvement. According to the

findings, administrators and teachers tend to nominate students based on criteria such as behavioral differences compared to peers, cognitive intelligence, and leadership. However, they face challenges due to factors such as parental pressure and quota limitations. The participants emphasized the need for training on the nomination process, expert support during the process, and increased collaboration.

Keywords: Gifted students, nomination, diagnosis process.

GİRİŞ

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimine, günümüzde geçmişe kıyasla daha fazla önem verildiği söylenebilir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) Yönergesi'nde özel yetenekli birey, “Yaşlıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey.” olarak tanımlanmaktadır (m. 4). Bu tanımdan hareketle özel yetenekli bireylerin akranlarına göre bireysel farklılıklarının olduğu söylenebilir. Özel yetenekli bireylerin yüksek düzeyde yeteneğe, yaratıcılığa ve görev sorumluluğuna sahip olması gerektiği kabul edilir (Sarıçam & Şahin, 2015). Belirli bir alanda yüksek başarı sağlama kapasitesine sahip özel yetenekli öğrenciler kendi kurumları tarafından sağlanmayan destekleyici eğitimlere ihtiyaç duymaktadır (Peters vd., 2020). Son yıllarda özel yeteneğe duyulan ilginin artması dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de özel yetenekli öğrencilerin tespiti ile bu öğrencilerin eğitim süreçlerine yönelik daha ayrıntılı ve sistematik bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamıştır (Işık & Güneş, 2017). Türkiye, özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde güçlü bir kültürel mirasa sahiptir (Şahin, 2020). Enderun Mektepleri de özel yetenekli bireylere yönelik eğitim açısından Türk tarihinden bir örnek olarak sunulabilir.

Türk tarihi açısından Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar Enderun dışında özel yeteneklilerle ilgili kapsamlı ve yeterli uygulamaların gerçekleştirilemediği görülmektedir (Çitil, 2018). Cumhuriyetle beraber özel yeteneklilerin eğitimine daha fazla önem verildiği ifade edilebilir. 1959 yılında eğitimde yetenek grupları uygulaması ile başlayan süreç 1964 yılında Ankara Fen Lisesi'nin kurulması ve özel yetenekli bireylerin akademik ve sanat alanlarında yurt dışına gönderilmesi ile devam etmiştir (Özer, 2021). Bu gelişmelerin cumhuriyet döneminde öğrencilerin kendi yeteneklerine uygun eğitimlere alınmasını desteklediği söylenebilir. Ulusal eğitim sisteminde özel yetenekli öğrencilere tam zamanlı örgün eğitim veren bir kamu kurumu bulunmamakla birlikte özel yetenekli öğrencilerin akademik gelişimlerinin yanında sosyal ve duygusal yönden de gelişimlerinin desteklenmesi amacı ile BİLSEM açılmıştır (Özberk & Özberk, 2016).

1995 yılında MEB tarafından özel yeteneklilerin eğitimi konusunda önemli bir adım atılarak Türkiye'nin ilk Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) Ankara'da açılmıştır (Çitil, 2018). Türkiye'de özel yeteneklilerin eğitimi konusunda BİLSEM'lerin oldukça kritik rollere sahip olduğu söylenebilir. BİLSEM'lerde eğitim alacak özel yetenekli öğrencilerin seçme süreci de geçmişten günümüze çeşitli değişikliklere konu olmuştur. 2014-2015 eğitim-öğretim yılında merkezi öğrenci seçimi yapılarak 2., 3. ve 4. sınıflarda tanılama gerçekleştirilmiş, 2015-2016 yılında 3. ve 4. sınıflara kâğıt-kalem testi uygulanırken, 1. ve 2. sınıflara tablet üzerinden grup tarama testi yapılmış ve 2016-2017 yılından itibaren 1., 2. ve 3. sınıflarda öğrenci seçimi tablet üzerinden grup tarama testi ile yapılmaya devam edilmiştir (Özer, 2021).

Günümüzde BİLSEM'de eğitim gören öğrencilerin “aday gösterme, ön değerlendirme ve bireysel değerlendirme” olmak üzere üç aşamalı bir sınav sürecinden geçtiği görülmektedir (MEB, 2024). İlkokul 1, 2 ve 3.sınıf seviyesinde olan öğrenciler sınıf öğretmenleri tarafından aday gösterilmekte ve seçme sürecine dâhil olmaktadır. Özel yetenekli bireylerin topluma göre oranının %2-3 civarında kabul edilmektedir (Allen, 2017; Çitil, 2018). Nitekim BİLSEM'e aday

gösterilen öğrencilerden az bir bölümünün özel yetenekli tanısı olarak kayıt hakkı elde ettiği ifade edilebilir. BİLSEM öğrenci seçme sürecinin ilk aşaması olan aday gösterme aşaması ilkokullarda kurulan *okul yönlendirme komisyonları* (OYK) marifeti ile yürütülmektedir (MEB, 2024a). MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu'nda OYK'nin okul müdürü başkanlığında müdür yardımcıları, rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar ve ilkokul 1, 2 ve 3. sınıf seviyelerinde okul müdürünün belirleyeceği en az birer sınıf öğretmeninden oluşturulduğu belirtilmektedir (MEB, 2024b). Öğrencilerin özel yetenekli tanılama için daha ileri değerlendirme için belirlenmesinin en sık kullanılan yollarından öğretmen yönlendirmeleri, eğitimcilerin özel yeteneklilik ve yeteneğin doğası hakkındaki görüşleri, test için kimi yönlendireceklerini etkiler (Worell, 2019). Bu bağlamda OYK'nin BİLSEM aday gösterme sürecinde kritik bir role sahip olduğu söylenebilir.

Özel yetenekli çocukların özellikleri nedeniyle, onları erken yaşlarda tespit etmek ve potansiyellerini artırmak için gelişimsel özelliklerine uygun bir eğitim vermek önemlidir (Karabulut & Ömeroğlu, 2021). Özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme programlarının en büyük zorluklarından biri, "doğru" (özel yetenekli) öğrencilerin nasıl seçileceğini belirlemektir (Heller, 2004; Worrell & Erwin, 2011). Hangi öğrencilerin yetenekli uygunluğunu belirlemek için resmi olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirlemek üzere tasarlanan yönlendirmeler, aday göstermeler veya tarama faaliyetleri genellikle tanılama sürecinin ilk adımıdır (Frasier vd., 1995; akt. Allen, 2017). Heller'e göre (2004) özel yetenekli bireylerin %20-30'u veya daha fazlası özel yetenekli olduğu halde tanılanamamaktadır. Doğru öğrencinin aday gösterilmesi hem özel yetenekli öğrencinin potansiyelini açığa çıkarabilmesi hem de kendisi gibi özel yetenekli öğrenciler ile aynı ortamda bulunmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca doğru aday gösterme zaman ve maliyet açısından daha ekonomik hareket edilmesini destekleyebilir. Çocukların yetenekleri ne kadar erken tespit edilirse, kapasitelerini engelleyen faktörlerin dışlanması ve yeteneklerinin geliştirilebileceği uygun bir ortamın sağlanması o kadar olasıdır (Levent, 2011).

Öğrencilere özel yetenekli tanısının konma süreci, sınıf öğretmenin gözlemleri sonucu öğrencinin aday gösterilmesi ile başlamaktadır (Çetin & Ünsal, 2020; Sak vd., 2015). Aday gösterme süreci özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi sürecinde ilk basamağı oluşturması nedeniyle önemlidir (Sıcak, 2014). Aday gösterme aşamasında öğretmen yönlendirmeleri veya veli yönlendirmeleri üzerine yapılan tartışmalar devam etmektedir (Marsili & Pellegrini, 2022). Ulusal eğitim sisteminde veli yönlendirmeleri yapılamazken süreç öğretmen yönlendirmeleri üzerinden yürütülmektedir. Aday gösterme aşamasında öğretmen yönlendirmelerinin etkililiği üzerine yapılan araştırmalarda yönlendirme kriterlerinin neler olduğu üzerine odaklanıldığı görülmektedir (McBee, 2006). Öğretmen yönlendirmeleri yaygın olarak kabul görüp bir değerlendirme yöntemi olarak kullanılmasına rağmen tamamen objektif olduğu söylenemez (Deku, 2013). Öğretmenler, öğrencilerini özel yetenekli olarak aday gösterirken akademik performansla ilişkili becerilere odaklanma eğiliminde olabiliyorlar (Neber, 2004; Siegle & Powell, 2024).

Eğitimcilerin öğrencileri tanımlama prosedürlerine başarıyla yönlendirebilmeleri için, özel yetenekli öğrencilerin sergilediği özellikler hakkında sağlam bir anlayışa sahip olmaları gerekir (Neumeister vd., 2007). OYK üyesi olan öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM aday gösterme sürecine yönelik bakış açıları, görüşleri ve algıları hangi öğrencilerin aday göstereceği konusunda etkili olabilmektedir. Akar ve Uluman (2013) tarafından yapılan bir araştırmada öğretmenlerin özel yetenekli öğrencileri doğru aday gösterme başarısının %18 gibi düşük bir oran olduğu tespit edilmiştir. Özel yetenekli eğitiminde yapılan yanlış pozitif bir hata, öğrencinin kriterleri karşılamasa bile özel yetenekli eğitim programına yerleştirilmesiyle sonuçlanabilir ve bu da öğrencinin doğru öğrencilerin programdan faydalanamamasına neden olabilir (Biber vd., 2020; McBee vd., 2016). Aday gösterme sürecinde yapılan yanlış yönlendirmeler bir yandan doğru öğrencinin programdan faydalanmasını engellerken bir yandan da yanlış yönlendirilen öğrencilerin özgüvenlerini düşürebilir.

Özel yetenekli öğrencilerin tanınmasında tek başına veya birlikte kullanılabilecek gelişim dosyaları, performans ölçümleri, zekâ testleri, başarı ve yetenek testleri, yaratıcılık testleri, görüşmeler, gözlemler ve öğretmen değerlendirme gibi birçok değerlendirme aracı bulunmaktadır (Pfeiffe, 2002; Şahin & Çetinkaya, 2015). Bununla birlikte, zekâ testleri ile öğretmen değerlendirme ölçekleri yaklaşık son yüzyıldır özel yetenekli bireylerin belirlenmesinde en yaygın ve temel araçlar olarak öne çıkmaktadır (Hunsaker vd., 1997; McBee vd., 2016; Rothenbusch vd., 2016). Ayrıca tanılama sürecinde öğretmenler öğrencileri hakkında standartlaştırılmış testlerden elde edilemeyecek spesifik özellikler hakkında önemli veri kaynakları olarak rol üstlenirler (Bildiren vd., 2024). Bu anlamda aday gösterme sürecinde öğretmenlerin, sürecin sağlıklı yürütülmesi açısından kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin özel yeteneklilerle ilgili deneyimleri ve bakış açıları aday gösterme kararlarıyla ilişkilidir (Rothenbusch vd., 2016). Akgül (2021), öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin tanılama sürecine ilişkin algılarının yetersiz olduğunu ve tanılama süreçlerindeki kendi rollerinin farkında olmadıklarını belirtmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin var olan yeteneklerini geliştirebilmeleri için erken dönemlerde fark edilip tanınması ve bu öğrencilere yeteneklerine uygun eğitim fırsatlarının sunulması önemlidir (Gümüş-Gürler vd., 2023). Özel yetenekli öğrencilerin tanılanma süreçlerinin doğru bir şekilde yürütülmesi gerektiği ifade edilebilir.

Başarı testleri, velilerin aday göstermesi, öğretmen aday göstermesi ve akran aday göstermesi gibi diğer yöntemler de normal sınıflardaki özel yetenekli çocukları tespit etmek için kullanılan yöntemlerdir (Kaya, 2013). Bunlardan en az etkili yöntemlerin ebeveyn ve akran adaylıkları olduğu, en etkili yöntemlerin ise standart test, öğretmen adaylıkları ve portföyler olduğu söylenebilir (Schroth & Helfer (2008). Öğretmen adaylıkları üzerine yapılan ilk çalışmalarda çeşitli tarama yöntemleri, tarama yöntemiyle aday gösterilen üstün yetenekli çocukların yüzdesi ve bireysel testlerle üstün yetenekli olarak aday gösterilen öğrencilerin yüzdesi temelinde karşılaştırılmıştır (Pegnato & Birch, 1959). Tüm bunlar özel yetenekli öğrencilerin kendilerine uygun programlarda eğitim alması için tanılama sürecinde öğretmen yönlendirmelerinin önemini ortaya koymaktadır. Aday gösterme aşaması, özel yetenekli öğrencilerin resmi değerlendirmeye hak kazanmalarını sağlayan süreçte tanınması için hayati rolü olmasına rağmen, bu konunun yeterince anlaşılamamıştır (McBee, 2006). Aday gösterme sürecinin bu kadar önemli ve kritik olduğu bu durumda, öğretmenler özel yetenekli öğrencilere yönelik doğru kriterlere yoğunlaşmalıdır (Kartal vd., 2020).

Okul sistemlerimizde öğretmenlerin yetenekli öğrencilerin özellikleri, davranışları ve ihtiyaçları hakkında uygun bir anlayışa sahip olmadıklarında birçok yetenekli çocuk göz ardı edilebiliyor (Wood & Laycraf, 2020). Aday gösterme süreci dikkatli bir şekilde yapılandırılmadığında ve çok boyutlu verilere dayanmadığında, yüksek oranda hatalı ya da olumsuz yönlendirmelere neden olabilmektedir (McBee vd., 2016). Özel yetenekli öğrenciler erken yaşlarda tespit edilememesi mevcut potansiyellerinden faydalanabilecek toplum ve ülke için kayıp olmasına neden olur (Yassin vd., 2012). Okul yöneticileri ve öğretmenler, özel yetenekli öğrencilerin tanılama süreçlerinde en doğru yönlendirmeyi yapabilmek için çaba göstermelidir (Schroth & Helfer, 2008). Öğretmenler aday sürecinde, öğrencilerin performanslarını düzenli olarak gözlemlemesi ve değerlendirmesi nedeniyle önemli bir role sahiptir (Aydın-Karaca & Kılınç, Hodges vd., 2018; 2024; Şahin, 2012). Öğretmenlerin özel yetenekli olduklarını düşündükleri öğrencileri aday gösterme kararları, olası önyargıları ve bilgi eksiklikleri özel yetenekli öğrencilerin tanınmasını ciddi şekilde olumsuz etkileyebilir (Biber vd., 2021). Bu bağlamda, öğretmenlerin ve okul yöneticilerin aday gösterme kararlarının özel yetenekli öğrencilerin aday gösterme sürecine ilişkin görüşlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin özel yetenekli öğrenciler için programlara öğrenci seçimlerini etkileyen inançlarını, kalıp yargılarını, önyargılarını ve beklentilerini araştırmak önemlidir

(Siegle vd., 2010). Okul komisyonlarında görev alan yönetici ve öğretmenlerin, doğru aday gösterme süreci açısından kritik bir rolü bulunmaktadır.

Özel yetenekli öğrenci tanılmasında ulusal ve uluslararası süreçler incelendiğinde genel olarak bir kontenjan sınırının olduğu görülmektedir (McBee vd., 2016; MEB, 2024a). Sınıf öğretmenleri kendi sınıfında özel yetenekli olduğu düşündüğü bir öğrencinin aday gösterilmesi gerektiği belirtse de kontenjan sınırı nedeniyle okul komisyonları ilgili öğrenciyi aday göstermeyebilir. Ayrıca ulusal eğitim sisteminde bu yönlendirme sürecinde okul yöneticileri ve psikolojik danışman/rehber öğretmenlerde görev aldığı bilinmektedir (MEB, 2024a). OYK üyesi olarak görev alan öğretmen ve yöneticilerin aday gösterme sürecine yönelik görüş ve algıları, doğru aday gösterme durumunu olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir.

Yapılan alan yazını taramasında öğretmen yönlendirmelerinin yordayıcı puanlarına (Sıcak, 2014), öğretmenlerin özel yetenekliler eğitimine ilişkin özyeterliliklerine (Çalışkan & Baloğlu, 2014) ve sınıf öğretmenlerinin aday gösterme sürecine yönelik deneyimlerine (Erol vd., 2023) yönelik çalışmalar yapıldığı saptanmıştır. Benzer şekilde tanılama sürecinin ilk basamağı olan aday gösterme aşamasında kritik role sahip sınıf öğretmenlerinin görüşlerini inceleyen çeşitli çalışmalar da vardır (Çalışkan & Baloğlu, 2023; Erel vd., 2023; Gökdemir, 2017; Sıcak, 2014; Şahin, 2012). Bu çalışmalardan hareketle aday göstermeye yönelik araştırmaların genel olarak öğretmenler ile gerçekleştiği söylenebilir. Mevcut BİLSEM öğrenci seçim süreci aday gösterme aşamasının sadece sınıf öğretmenleri üzerinden değil okul yöneticileri ve psikolojik danışman/rehber öğretmenlerden oluşan OYK komisyonu aracılığıyla yürütüldüğü bilinmektedir. Ulusal eğitim sisteminde psikolojik danışman/rehber öğretmenler ile okul yöneticilerinin aday gösterme sürecinde etkin rol olduğu görülmektedir. Bu bağlamda aday gösterme aşamasına yönelik sadece sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin alınması psikolojik danışman/rehber öğretmen ve okul yöneticilerin rolünü göz ardı etmektedir. Alan yazınında OYK’nda üye olarak görev yapan sınıf öğretmenleri, okul yöneticileri ve psikolojik danışman/rehber öğretmenlerin görüşlerini bir arada inceleyen herhangi bir çalışma olmadığı görülmektedir. Bu nedenle mevcut çalışma okul yöneticileri ve öğretmenler MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi’nde bulunan OYK üyeleri üzerinde temellendirilerek katılımcı grubu belirlenmiştir (MEB, 2024a).

Bu araştırmanın amacı, OYK üyelerinin BİLSEM aday gösterme sürecine ilişkin görüşlerini inceleyerek, sürece dair deneyimleri, karşılaşılan zorlukları ve geliştirilen önerileri ortaya koymaktır. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıda belirtilen alt araştırma sorularına cevap aranmaktadır:

1.1. Araştırma Soruları

- BİLSEM aday gösterme sürecine yönelik OYK üyelerinin karar verme kriterleri nelerdir?
- BİLSEM aday gösterme sürecinde OYK üyelerinin karşılaştıkları zorluklar nelerdir?
- BİLSEM aday gösterme sürecine yönelik OYK üyelerinin önerileri nelerdir?

Araştırma sorularının BİLSEM aday gösterme sürecinde aktif bir şekilde rol oynayan OYK üyelerinin sürece ilişkin görüşlerini yansıttığını düşünülmektedir. Bu araştırma OYK üyesi olarak görev alan öğretmen ile yöneticilerin geçmiş dönem aday göstermelere ait deneyimlerdeki karar verme kriterleri ve karşılaşılan güçlükler ortaya koyarak sürece yönelik görüşler sunmayı amaçlamaktadır. Görüşlerden yola çıkarak OYK üyelerinin aday gösterme süreçlerine yönelik önerileri de tespit edilerek sunulması hedeflenmektedir.

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

BİLSEM aday gösterme sürecine yönelik OYK üyelerinin görüşlerini inceleyerek sürecin işleyişini ortaya konulmasını amaçlayan bu çalışma nitel araştırma desenlerinden Fenemolojik(olgubilim) yaklaşım üzerine kurgulanmıştır. Fenemolojik yaklaşım, farkında olunan ama derinlemesine bilgi sahibi olunmayan olguların özünü görme imkânı sağlayan nitel bir araştırma yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Fenemolojik araştırmalarda birtakım bireylerin belirli bir olguyu nasıl deneyimlediklerinin özü keşfetmeye çalışılır (Creswell, 2017). Mevcut çalışmanın katılımcı grubunun aday gösterme sürecinde yaşadıkları deneyimleri araştırma deseninin tercih edilmesini etkilemiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu araştırma desenine uygun şekilde kasıtlı örnekleme yöntemleri içinde yer alan ölçüt örnekleme ve kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla belirlenen 20 katılımcı oluşturmaktır. Ölçüt örnekleme ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi dikkate alınabilir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Ölçüt olarak, katılımcıların daha önce OYK üyesi olarak görev yapmış olmaları belirlenmiştir. Bu ölçütün seçilmesinin temel nedeni, araştırmanın amacına doğrudan hizmet etmesidir. Çünkü aday gösterme sürecine ilişkin OYK üyelerinin görüşleri, bu süreci doğrudan deneyimlemiş katılımcılardan elde edilecek verilerle ortaya konulmasının uygun olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın katılımcılarını 2024/2025 eğitim öğretim yılında Karadeniz Bölgesinin bir ilçesinde bulunan ilkokullarda görev yapan öğretmen ve yöneticiler oluşturmaktadır.

Araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan öğretmen ve okul yöneticileri araştırmacının görev yaptığı ilçeden kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla seçilmiştir. Araştırma hız ve pratiklik kazandırmak amacıyla kolay ulaşılabilir örnekleme tercih edilmiştir. Katılımcılara ait kişisel bilgiler gizli tutulmuş araştırma ve analiz sürecinde katılımcılara “K1, K2, K3,..., K20” şeklinde kodlar verilmiştir. Katılımcı grubu oluşturulurken OYK üyesi olarak görev almış devlet okullarındaki okul müdürleri, müdür yardımcıları, sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler olmasına özen gösterilmiştir. Araştırma katılımcılarını ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Demografik Bilgiler		n (f)	Yüzdelik (%)
Cinsiyet	Erkek	11	55
	Kadın	9	45
Mezuniyet Durumu	Lisans	15	75
	Yüksek Lisans	5	25
	Okul Müdürü	3	15
Görev	Okul Müdür Yardımcısı	3	15
	Sınıf Öğretmeni	10	50
	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	4	20
Meslekî Deneyim	10-15 yıl	7	35
	16-20 yıl	5	35
	21-25 yıl	7	25
	30-35 yıl	1	5
Toplam		20	100

Tablo 1 incelendiğinde 11 (%55) katılımcının erkek 9 (%45) katılımcının kadın olduğu, 15 (%75) katılımcının lisans, 5 (%25) katılımcının yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların 3'ü (%15) okul müdürü, 3'ü (%15) okul müdür yardımcısı, 10'u (%50) sınıf öğretmeni ve 4'ü (%20) psikolojik danışman ve rehber öğretmen olarak görev yaptığı görülmektedir. OYK'da sınıf öğretmeni sayısının okul müdürü, müdür yardımcısı ve rehber öğretmen/psikolojik danışman sayısından fazla olması mevcut araştırmanın katılımcı grubunun yarısı sınıf öğretmeninden oluşturulmuştur. Katılımcıların meslekî kıdem aralığı; 10-15 yıl aralığında 7 (%35), 16-20 yıl aralığında 5 (%25), 21-25 yıl aralığında 7 (%35) ve 30-35 yıl aralığında 1 (%05) katılımcı şeklinde dağılım göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş ya da görüşme sırasında ortaya çıkan konulara göre yeni sorunların sorulabildiği bir görüşme yöntemi olarak nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemidir (Güler vd., 2015). Form oluşturulmadan önce alan yazını taranmış anahtar kelimeler belirlenerek görüşme formu için madde havuzu oluşturulmuştur.

Görüşme soruları belirlendikten iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuş ve gelen öneriler doğrultusunda güncellemeler yapılmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcılara ait demografik bilgilere ait sorular bulunurken ikinci bölümde mevcut araştırmanın konusunu içeren sorular bulunmaktadır. Açık uçlu sekiz sorudan oluşan form OYK'nda görev alan yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM aday gösterme sürecine yönelik görüşlerini belirlemek için geliştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular yönlendirme kriterleri, karar sürecinde dikkat edilen kriterler, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri gibi temalara odaklanmaktadır. Görüşme formunda yer alan sorular şu şekildedir:

Bilim ve Sanat Merkezlerine (BİLSEM) öğrenci seçim süreci hakkında genel olarak ne düşünüyorsunuz?

BİLSEM aday gösterme sürecinde öğrencilerin seçilmesinde hangi kriterleri göz önünde bulundurulmalıdır? Açıklar mısınız?

BİLSEM aday gösterme süreci ile ilgili olumlu ya da olumsuz bir deneyiminiz oldu mu? Bu deneyimlerinizi paylaşır mısınız?

BİLSEM aday gösterme sürecinin öğretmenler ve veliler tarafından nasıl algılandığını düşünüyorsunuz?

BİLSEM aday gösterme sürecinde karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

BİLSEM aday gösterme sürecinde karşılaşılan zorlukları aşmak için neler yapılabilir?

BİLSEM aday gösterme sürecinin daha verimli ve etkili olabilmesi için neler yapılabilir? Neler önerebilirsiniz?

BİLSEM aday gösterme süreci ile ilgili eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Görüşme formunun son hâline karar verildikten sonra araştırmanın katılımcı grubuna benzer özelliklere sahip bir sınıf öğretmeniyle ön uygulama yapılarak formun uygunluğu test edilmiştir. Bu ön uygulama sonucunda bazı sorularda anlaşılabilirlik açısından küçük dilsel düzenlemelere gidilmiş ve formun veri toplamaya elverişli olduğu belirlenmiştir.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmaya ait veriler toplanmadan önce etik kurul izni daha sonra MEB’den araştırma uygulama izni alınmıştır. Görüşmeler kurum yöneticisi olan katılımcılar ile idari odalarda öğretmen olan katılımcılar ile görev yaptıkları okulların öğretmenler odasında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca katılımcılara elde edilen verilerin sadece bilimsel bir araştırma için kullanılacağı bilgisi verilmiş ve tüm kişisel bilgilerin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Görüşme öncesinde onam formu yoluyla bilgilendirme yapılarak araştırma görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile yapılan bireysel görüşmeler yaklaşık olarak 10-15 dakika arasında sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen veriler içerik analizi tekniğine tabi tutularak incelenmiştir. İçerik analizi bulguların kavramsallaştırılması ve temalar yoluyla bu kavramlar arasındaki ilişkilerin açıklandığı nitel bir analiz yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Verilerin analizi sürecinde verilerin düzenlenmesi ve kodlanması amacıyla uygun bir nitel araştırma bilgisayar paket programından faydalanılmıştır. Bu programın özellikle kodlama, kod gruplama ve temalar altında birleştirme işlevleri kullanılmıştır. Veri analiz programı, analiz sürecinde yalnızca verilerin kodlanması ve düzenlenmesini kolaylaştıran bir araç olarak kullanılmıştır. Creswell (2013), bilgisayar ile kodlama ile elle kodlama ile aynı olduğunu belirterek bu süreçte araştırmacının verinin bir parçasını belirleyip kod etiketi olarak nitelendirdiğini daha sonra aynı etikete sahip bütün verileri bu etiket altında toplandığını belirtmektedir. Nitel verilerin bilgisayar desteğiyle analiz edilmesi araştırmacının iş yükünün azaltılmasının yanında veri kaybını önlemektedir (Aydın, 2019).

Bulguların daha anlaşılır ve sade olmasını sağlama amacıyla tablo olarak sunulması tercih edilmiştir. Araştırmada elde edilen görüşme bulguları tablo olarak sunulduktan sonra katılımcı görüşlerine yönelik örnek ifadelerine yer verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini test etmek için Miles ve Huberman’ın (1994) güvenilirlik formülü referans alınarak iki kodlayıcı arasındaki tutarlılık %93 hesaplanmıştır. İkinci kodlayıcı rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında doktora mezunudur ve özel yetenekli bireylere yönelik bilimsel araştırma tecrübesi bulunmaktadır. Kodlama sürecinde her iki kodlayıcı verileri bağımsız olarak analiz etmiş, sonrasında elde edilen kodlar karşılaştırılmıştır. Paralel kodlamalar arasında ortaya çıkan tutarsızlıklar, araştırmacılar arasında yapılan karşılıklı görüşmeler yoluyla tartışılmış ve mutabakat sağlanmıştır. Ortak kanaate varılamayan kodlamalar çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki yüksek uyum oranı (%93), nitel araştırmalar için kabul edilebilir güvenilirlik düzeyi olan %80’in oldukça üzerinde olup, elde edilen verilerin güvenilirliğini desteklemektedir (Miles & Huberman, 1994).

2.6. Etik Kurul Beyanı

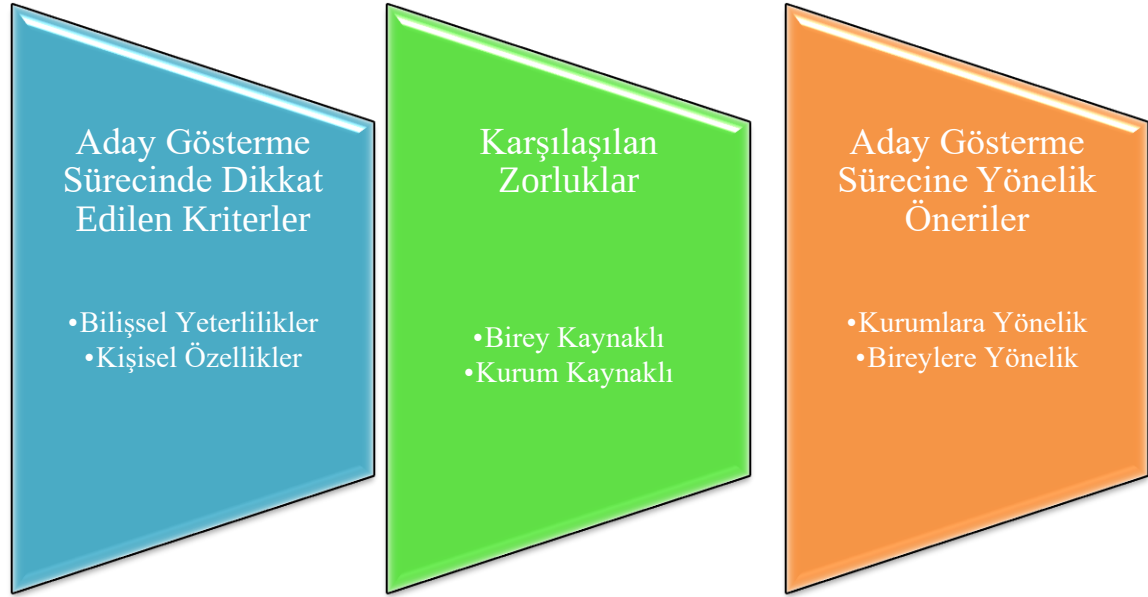
Çalışmanın etik uygunluğu için Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen, Matematik ve Sosyal Bilimler Etik Kurulu’na başvurulmuş olup araştırmanın etiğe aykırı olmadığı 20.12.2024 tarih ve 49 no’lu toplantı kararı ile onaylanarak etik kurul izni alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde görüşme sürecinde elde edilen veriler analiz edilerek sunulmaktadır. Elde edilen kodlar kategori ve temalar üzerinden sunularak tablo hâlinde sunulmuştur. Verilerin analizi sonucu ortaya çıkan kategori ve temalar Şekil 1’de sunulmaktadır.

Şekil 1

Elde Edilen Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Kategori ve Temalar

OYK Üyelerinin Aday Gösterme Sürecinde Dikkat Ettiği Kriterler Kategorisine Ait Bulgular

OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde dikkat ettiği kriterlere yönelik bulgular tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

OYK Üyelerinin Aday Gösterme Sürecinde Dikkat Ettiği Kriterler Kategorisine Ait Bulgular

Tema	Kodlar	(f)	(%)	Katılımcılar
<i>Bilişsel Yeterlilikler</i>	Akranlarına göre farklı düşünme	5	25	K1, K12, K14, K19, K20
	Bilişsel zekâ	5	25	K2, K9, K13, K16, K17
	Akademik başarı	3	15	K8, 16, K20
	Problem çözme becerisi	3	15	K8, K13, K19
	Belirli bir alanda yetenek	3	15	K2, K17, K18
	Akıl yürütme becerisi	2	10	K4, K13
	Ayrıntılı düşünme	1	5	K16
<i>Kişisel Özellikler</i>	Liderlik	5	25	K1, K4, K9, K14, K18,
	Araştırma yapmayı sevme	4	20	K4, K7, K13, K20
	Sosyallık	4	20	K4, K10, K12, K17
	Meraklı	3	15	K14, K17, K20
	Duyarlılık	1	15	K4
	Özgüven	1	5	K4
	Sorumluluk bilinci	1	5	K3
	İletişim becerisi	1	5	K8

Tablo 1 incelendiğinde OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde dikkat ettiği kriterler kategorisi *bilişsel yeterlilikler* ve *kişisel özellikler* olmak üzere iki adet tema olduğu görülmektedir. Bilişsel yeterlilikler teması altında 5 frekans ile en sık tekrar eden kodlar

akranlarına göre farklı düşünme ve bilişsel zekâ kodlarıdır. Aynı temada bulunan yüksek akademik başarı, belirli bir alanda yetenek ve akıl yürütme beceri kodları ise 3 sıklıkta tekrar eden kodlardır. Kişisel özellikler teması altında 5 frekans ile en sık tekrar eden kod liderlik ifadesidir. Bu temada bulunan araştırmacı ve sosyallik kodları 4 frekans tekrar eden kodlardır. Katılımcıların lider, bilişsel zekâ düzeyi yüksek, akademik başarısı yüksek öğrencileri aday gösterme eğiliminde olduğu görülmektedir. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri şöyledir:

“Akademik açıdan akranlarına göre üstün olan ve bununla birlikte farklı düşünme becerilerine sahip olan, arkadaş çevresini etkileyerek, yönlendiren, yeni bilgiler öğrenmeye meraklı, elindeki materyaller ile farklı ürünler ortaya koyabilen öğrencilerin seçilmesi önemli olacaktır.” (K20)

“Öğrencinin sınıfta öne çıkması, yönlendirileceği alana özgü beceriler göstermesi gerekir.” (K19)

“Sözel mantık, sayısal beceriler ve akıl yürütme, problem çözme becerisi gibi kriterler öğrenci belirlememi etkiliyor.” (K13)

“Genel yetenek, istek ve küçük değerlendirmeler.” (K9)

“Zeki çocuk derslerinde de başarılı oluyor. Yani akademik başarı olmalı...” (K16)

“Öğrencinin ders başarısı bence önemlidir. Zaten yetenekli öğrenci her türlü başarılı oluyor.” (K8)

Katılımcıların aday gösterme sürecinde problem çözme beceri üzerinden bir değerlendirme ve yönlendirme yaptıkları görülmektedir. Ayrıca bir katılımcı aday gösterme de ayrıntılı düşünme kriterine dikkat ettiğini belirtmektedir. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri şöyledir:

“Seçme konusunda sorunlar yaşıyorum. Çoğu zaman problem çözme becerisine sahip öğrencilerin seçmeye dikkat ediyorum.” (K8)

“Diğer öğrencilerden farklı düşünmeli, olayları farklı yorumlamalı ve problem çözme becerisine sahip olmalı. Okuduğu hikâye ve metinlerde veya görsellerde küçük ayrıntıları görebilmeli. Resim yaparken, görsel boyarken farklı ayrıntılar yapmalı boyamalı.” (K19)

Katılımcıların aday gösterme sürecinde liderlik, araştırma yapmayı sevmek, sosyallik, meraklı olma, özgüven, duyarlılık ve iletişim becerilerine göre yönlendirme yaptığı görülmektedir. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri şöyledir:

“Kendi yaş grubundaki akranlarına karşılık öğrencinin zihinsel fiziksel sosyal ve duygusal olarak bireysel gelişimi farklılık ile yetenekleri göz önünde bulundurulmalı.” (K17)

“Öğrencilerin yetenek alanlarında akranlarına göre daha farklı gelişim göstermesi ve bunu davranışları ve söylemleriyle belli etmesi olabilir.” (K18)

“...Aday gösterilen öğrencilerin araştırma yapmayı genel olarak sevdiği dikkatimi çekti.” (K13)

“Bilseme araştırmayı ve gelişmeyi seven öğrenciler yönlendirilmelidir”. (K7)

“Pratik zekaya sahip, kuvvetli sosyal ilişkilere sahip, özgüvenli ve sorumluluk duygusu gelişmiş öğrenciler aday gösterilmelidir.” (K4)

OYK Üyelerinin Aday Gösterme Sürecine Yönelik Karşılaştıkları Zorluklar Kategorisine Ait Bulgular

OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde karşılaştıkları zorluklara yönelik bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

OYK Üyelerinin Aday Gösterme Sürecinde Karşılaştıkları Zorluklar Kategorisine Ait Bulgular

Tema	Kodlar	(f)	(%)	Katılımcılar
<i>Kurum Kaynaklı</i>	Kontenjan Sınırı	8	40	K1, K6, K7, K9, K14, K16, K17, K19
	Yönlendirme kriterlerinin belirsizliği	4	20	K3, K12, K13, K16
	Sınava hazırlık faaliyetleri	4	20	K4, K14, K16, K17
	Okul idarelerinin baskısı	2	10	K7, K20
	İş yükü artışı	2	10	K18, K20
<i>Birey Kaynaklı</i>	Veli baskısı	13	60	K4, K6, K7, K8, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20
	Çalışkan öğrenci yeteneklidir algısı	6	30	K4, K6, K7, K14, K15, K17
	Velilerin sınava hazırlık telaşı	5	25	K5, K16, K17, K19, K20
	Velilerde oluşan sınav kaygısı	5	25	K6, K7, K11, K14, K15
	Kararsız kalmak	4	20	K3, K8, K13, K16
	Sürecin bir yarışa dönüşmesi	3	15	K8, K15, K20
	Etiket almak önemli algısı	3	15	K2, K3, K14
	Stres artışı	1	5	K1

Tablo 3 incelendiğinde OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde kurum ve birey kaynaklı sorunlar ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Kurum kaynaklı sorunlar temasında *kontenjan sınırı* 8 frekans ile en sık tekrar eden koddur. Aynı tema altında bulunan *yönlendirme kriterlerinin belirsizliği* ve *sınava hazırlık faaliyetleri* kodları ise 4 sıklıkta tekrar etmektedir. *Okul idarelerinin baskısı* ve *iş yükü artışı* kodları ise 2 sıklıkta tekrar eden kodlardır. Birey kaynaklı sorunlar temasında *veli baskısı* 13 frekans ile en sık tekrar eden koddur. Aynı tema altında bulunan *çalışkan öğrenci yeteneklidir algısı* 6 sıklıkta tekrar ederken *velilerin sınava hazırlık telaşı* ve *velilerde oluşan sınav kaygısı* 5 sıklıkta tekrar etmektedir. Aynı tema altında bulunan *kararsızlık* kodu ise 4 tekrara sahiptir. Katılımcıların kontenjan sınırının bulunması, yönlendirmeye yönelik kriterlerin belirsizliği gibi nedenlerden dolayı aday gösterme sürecinde zorluklar yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri şöyledir:

“Kontenjan sınırının olması sürecin sağlıklı ilerlemesine etkenlerden birisidir. Uygulama merkezi sayısının az olması ulaşım açısından aileleri zorlamaktadır.” (K14)

“Seçme sınıflarda parlak çalışkan öğrenci sayısının çok olabilmesi nedeniyle sınıf içinde aday gösterilecek olan öğrencileri belirlemede zorlanıyorum. Sayı sınırlaması olması nedeniyle bazı öğrencilere giriş hakkı tanınma imkânı olmuyor.” (K17)

“BİLSEM’e kontenjan sınırı nedeniyle yönlendiremediğimiz öğrencilerin velileri, kendi çocuklarının da yetenekli olduğunu düşündüğünü söyleyerek yönlendirme yapmadığımız için bize karşı tavrı aldı. (K19)

“Öğretmenlerin hangi öğrenciyi yönlendireceğine dair kriterlerin yeteri kadar açık olmadığını düşünüyorum. (K3)

“Öğrencilerimi bilsem aday gösterirken zorlanıyorum. Kararsız kalabiliyorum. Doğru öğrencimi bilemiyorum. Gözümden kaçan öğrenci var mı? Diye düşünüyorum. (K16)

“Aday gösterilen bazı öğrencilerin velileri bu süreçte benim çocuğum çok zeki düşüncesi ile hareket ederken aday gösterilmeyen öğrencinin velisinin çocuğunun başarılı olmadığı düşüncesine kapıldığını görüyorum. Ayrıca bazı öğretmen ve veliler bu süreçte çalışarak kurslara giderek başarılı olunabileceğini düşünmekte. Aslında bu durum da aday gösterme sürecini olumsuz olarak etkiliyor.” (K17)

Katılımcıların veli baskıları, çalışkan öğrencinin yeteneklidir algısı, bu konudaki veli telaşı ve kaygı gibi nedenlerden dolayı zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri şöyledir:

“Sınıflarda öğretmen açısından zor bir süreç. Özellikle veliler çocukları için bastırırlar.” (K7)

“Veliler tarafından bir sınav olarak algılanıyor. Öğretmenler sürecin farkında ama yüzde yirmilik kısmı aday gösterebilecekleri için sınıflarında bilişsel anlamda çok farklı bir öğrenci olmasa da şansını denesin diye başarılı gördükleri öğrencileri aday gösterebilmekteler.” (K6)

“Birçok velinin kendi çocuğunun da yetenekli olduğunu düşünmesi öğrenci aday gösterme aşamasında bizleri zorlamaktadır.” (K20)

“Velilerin üstün yetenekli bireyler hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarından dolayı kendi çocukları ile ilgili gereksiz beklentiye girmeleri. Bazı öğretmenlerinde velilerin gönlünü almak için süreç yönetmelerinin doğru olmadığını düşünüyorum.” (K18)

“Yazmak istemiyorum ama velilerin çoğunda beklenti oluşuyor. Çok güzel resim yaptığını düşündüğüm öğrenciler ilk basamağı geçemiyor... Özellikle de birinci sınıfta bunu belirlemek çok zor. İnsanlar bir de çocuklarını bilsem sınavına harıl harıl çalıştırıyor. Bilsem kitapları alıyor. Bu ne kadar doğrudur tartışılır. Gene de bu kitaplar çocukta bir ön bilgi oluşturuyor bence...” (K16)

“Veliler bu sürece çok fazla müdahil olmaya çalışıyor, kırgınlıklar, küskünlükler vb. yaşıyor.” (K15)

“Çalışkan öğrenciler ödüllendiriliyor aday gösterilmeyen öğrenciler de veliler tarafından başarısız olarak algılanıyor.” (K4)

OYK Üyelerinin Aday Gösterme Sürecine Yönelik Önerileri Kategorisine Ait Bulgular

OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde yönelik önerilerine ait bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

OYK Üyelerinin Aday Gösterme Sürecine İlişkin Önerileri

Tema	Kodlar	(f)	(%)	Katılımcılar
Kurumlara Yönelik	Eğitim düzenlenmesi	8	40	K3, K5, K14, K15, K17, K18, K19, K20
	Materyal desteği	6	30	K1, K3, K11, K12, K15, K16
	Kontenjanın kaldırılması	5	25	K1, K9, K11, K15, K17
	Uzman desteği	5	25	K8, K11, K16, K18, K20
	Tanımlama takviminde değişiklik	4	20	K12, K15, K16, K20
	Merkezi sınavla öğrenci belirleme	2	10	K4, K8
	Aday sınıf seviyesinde değişiklik	2	10	K5, K10
	Kontenjanın azaltılması	1	5	K19
	Sınavsız tanımlama	1	5	K2
	Seminer düzenlenmesi	1	5	K1

Bireylere Yönelik	Gözlem formlarının kullanılması	6	30	K1, K5, K8, K10, K13, K17
	İşbirliğinin artırılması	4	15	K1, K2, K11, K5
	Objektiflik	3	15	K4, K10, K18
	Performansa dayalı değerlendirme	1	5	K1
	Tekrarlı gözlemlerin yapılması	1	5	K1
	Sözlü sınavlar ile belirleme	1	5	K7

Tablo 4'te gösterildiği gibi OYK üyelerinin aday gösterme sürecinin daha sağlıklı yürütülmesi için kurum ve bireylere yönelik önerileri olduğu görülmektedir. Kurumlara yönelik öneriler temasında en sık tekrar eden 8 frekans ile *eğitim düzenlenmesi* kodudur. Aynı tema altında bulunan *materyal desteği* 6 sıklıkta, *kontenjanların kaldırılması* ve *uzman desteği* 5 sıklıkta tekrar eden kodlardır. Bu tema altında *merkezî sınavla öğrenci belirleme* ve *aday sınıf seviyesinde değişiklik* kodları 2 sıklık ile az tekrar eden kodlar arasındadır. *Kontenjanın azaltılması*, *sınavsız tanılama* ve *seminer düzenlenme* ise 1 sıklık ile en az tekrara sahip kodlardır. Bireylere yönelik öneriler temasında en sık tekrar eden kod 6 frekans ile *gözlem formlarının kullanılması*dır. Bu temada *iş birliğinin artırılması* 4 sıklıkta tekrar ederken *objektiflik* kodu 3 sıklığa sahiptir. Aynı tema altında bulunan *performansa dayalı değerlendirme*, *tekrarlı gözlemlerin yapılması* ve *sözlü sınavlar ile belirleme* kodları 1 sıklık ile az tekrar eden kodlardır. Katılımcıların aday gösterme sürecinin daha sağlıklı yürütülmesi için eğitim düzenlenmesi, materyal desteği, kontenjanda ve öğrenci tanılama takviminde değişiklik gibi kurumlara yönelik önerileri olduğu görülmektedir. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri şöyledir:

“Öğretmenlerin objektif davranabilmesini sağlayacak ve velilerin çocuklarını tanıyabilmelerine yönelik eğitimler olabilir.” (K18)

“Ailelerin çocukların gelecekleri ile ilgileri kaygıları, hep bir adım ileride olsun çabaları, en iyisi benim çocuğum anlayışı velilerde bir hırs hâline dönüşüyor. Bilsem veli toplantıları yaparak velileri bilgilendirmeli.” (K15)

“Bilsem nedir, içeriği, süreci, nasıl çocuklar olduğuna dair bilgi verilmektedir.” (K14)

“... sınıf öğretmenlerine ara ara sınıflarında uyulabilecekleri modül modül etkinlikler hazırlanmalı.” (K1)

“Öğrenci belirlerken daha deneyimli bu konuda geniş bilgisi olan birileri yardım edebilir veya bilsem sınavına uygun öğrenciyi belirlemede kullanılabilecek soru kitapçıkları olabilir.” (K16)

“Aday gösterme sürecindeki sayı sınırlaması kaldırılabilir. Parlak öğrenci ile üstün yetenekli öğrenci bazen karıştırılabilir. Bu durum bazı öğrenciler aday gösterilmediğinden üstün yetenekli olan öğrenci topluma kazandırılmayabilir.” (K17)

Katılımcıların aday gösterme sürecinde gözlem formlarının kullanılması, iş birliğinin artırılması, objektif davranılması ve performans dayalı öğrenci belirleme gibi bireylere yönelik önerileri vardır. Katılımcıların bu konudaki örnek ifadeleri şöyledir:

“... gözlem formlarındaki soruların güzel olduğunu düşünüyorum.” (K1)

“Öğrenci seçiminde ilk aşama olan sınıf öğretmenlerinin doldurduğu gözlem formu çok büyük öneme sahip.” (K17)

“Aday gösterme süreci aylık periyotlar halinde öğretmenin yaptığı etkinlik ve farklı süreçler ile öğrenci performansı sürekli değerlendirilebilir. Gözlem formlarının daha sık aralıklar ile her öğrenci için etkinlik sonrasında doldurulup seçim sürecinde bunlar ışığında genel kaniya varmak gibi.” (K1)

“Sınıf öğretmenlerinin aday göstermesi sırasında objektif davranabilmeleri bence önemlidir.” (K4)

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucu ortaya çıkan kodlar Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2

Kod Bulutu

Şekil 2’de gösterilen kod bulutunda araştırma sürecinde daha fazla sıklığa sahip kodlar merkezde ve daha büyük bir şekilde yazılmıştır. Daha az sıklıkta tekrar eden kodlar ise kenarda ve daha küçük bir şekilde yazılmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada OYK üyelerinin BİLSEM aday gösterme sürecine yönelik görüşlerini inceleyerek sürecin işleyişinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda OYK görev almış yönetici ve öğretmenler ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin aday gösterme aşamasına yönelik görüşleri, sürecin daha sağlıklı yürütülmesine yönelik fikir verebilir. Araştırma bulguları, öğretmen ve yöneticilerin aday belirlerken çoğunlukla öğrencilerin bilişsel yeterlikleri, akademik başarıları, liderlik özellikleri ve merak düzeylerini dikkate aldıklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte duyarlılık, sorumluluk ve iletişim gibi kişisel ve sosyal becerilerin daha az göz önünde bulundurulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, aday gösterme sürecinde uygulanan kontenjan sınırı, veli baskısı ve yönlendirme kriterlerinin belirsizliği sürecin sağlıklı işlenmesini zorlaştıran temel etkenler arasında yer almaktadır. Katılımcılar, öğretmenlerin yetenek alanlarını tanıma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve bu nedenle aday belirlemede güçlük yaşandığını ifade etmiştir. Bu bağlamda, aday gösterme sürecinin iyileştirilmesi adına öğretmenlere yönelik eğitimlerin artırılması, uzman desteğinin sağlanması, süreç odaklı değerlendirme yöntemlerinin kullanılması ve materyal desteğinin sunulması gerektiği yönünde görüşler ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar tartışılarak sunulmaktadır.

BİLSEM aday gösterme sürecinde OYK üyelerinin karar verme kriterleri yönelik görüşleriyle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırma bulgularına göre OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde akranlarına göre farklı düşünebilecek bilişsel zekâya sahip, belirli alanlarda yeteneği var olan öğrencileri aday gösterme eğiliminde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Rothenbusch ve diğerlerine (2016) göre, öğrencilerin bilişsel yetenekleri öğretmenlerin aday gösterme kararlarına rehberlik ediyor. Nitekim Özer’de (2021) aday gösterme sürecinde belirli yetenek alanlarında akranlarına göre ileri düzey farklılığı bulunan öğrencilerin öğretmenler tarafından önerildiğini belirtmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin ayrıntıları görme ve soyutu hızlı kavrama gibi akranlarına göre gelişmiş bilişsel özelliklere sahiptir (Wood & Laycraf, 2020). Bu araştırmanın bulgularına göre katılımcıların aday gösterme sürecinde akademik başarı üzerinden bir değerlendirme yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Siegle ve Powell’e (2004) göre sınıf öğretmenleri akademik olarak başarılı öğrencileri aday gösterme eğilimindedir. Özberk ve Özberk’e (2016) özel yeteneklilerle ilgili en az bir eğitime katılan öğretmenlerin akademik başarı ve problem çözme becerileri üzerinden tercihler yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Neber’e (2004) göre aday gösterme aşamasında öğretmenlerin bir kriter olarak okul başarısına da dikkat etmektedir. Öğretmenler ve yöneticiler, farklı yetenek türlerini yeterince düşünmediklerinde sadece bilişsel alanlarda yüksek puan alan öğrencileri yönlendirirler; bu da farklı alanlarda özel yeteneği olan öğrencilerin göz ardı edilmesine neden olur (Peters vd., 2020). İlgili araştırmanın sonuçları mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Yetenekli öğrencinin hızlı ve kolay öğrenerek akademik başarısını da yükseltebileceği düşüncesi bu kriter dikkat edilmesini desteklemiş olabilir.

Mevcut çalışmada akranlarına göre farklı davranan ve liderlik davranışları sergileyen öğrencilerin OYK tarafından yönlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönerge’sinde özel yetenekli bireylerin yaşlıtlarına göre liderliğe ilişkin kapasitesinin önde olduğu ve özel akademik yeteneğe sahip olduğu vurgulanmaktadır (MEB, 2024a). Alan yazını taramasında özel yetenekli öğrencilerinin bulunduğu gruplarda lider olma özelliğine sahip olduğunu destekler çeşitli çalışmalar mevcuttur (Akgül, 2021; Çitil & Ataman, 2018). OYK üyelerin aday gösterme sürecinde öğrencilerin liderlik davranışını bir kriter olarak görmesi doğru öğrencinin aday gösterilmesi açısından olumludur. Araştırma bulgularına göre OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde araştırmacı ve meraklı öğrencileri yönlendirme eğilimindedir. Sarıçam ve Şahin’de (2015) göre özel yetenekli çocukların merak ve keşif düzeyleri normal yetenekli akranlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmanın katılımcı grubunu oluşturan öğretmen ve yöneticilerin merak üzerinden bir değerlendirme yapması doğru bir yönlendirme sürecini destekleyebilir.

Mevcut çalışmanın katılımcıları aday gösterme sürecinde öğrencilerin duyarlılık düzeylerine, sorumluluk bilinçlerine ve iletişim becerilerine daha az önem vermesi özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine yönelik bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır. Ulaşılan alan yazınında özel yetenekli öğrencilerin akranlarına göre duyarlılık düzeyi yüksek (Çetin & Ünsal, 2020; Özbay & Palancı, 2011), sorumluluk bilincinin fazla (Sarıçam & Şahin, 2015; Wood & Laycraf, 2020) ve iletişim becerilerinin gelişmiş olduğunu vurgulayan çalışmalar mevcuttur (Allen, 2017). Bu bulgulardan hareketle öğretmen ve yöneticilerin özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine yönelik bilgi eksikliği olduğu söylenebilir. Nitekim Biber ve diğerleri (2020) de öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin özellikleri konusunda bilgi eksikliği olduğunu ifade etmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin tanılanma sürecini başarıyla yönlendirebilmek için öğretmenlerin özel yetenekli çocuklarda bulunan özellikler hakkında sağlam bir anlayışa sahip olmaları gerekir (Neumeister vd., 2007). Hem uluslararası hem de ulusal alanyazınında, öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine ilişkin bilgi düzeylerinin düşük olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (Bildiren vd., 2024; Hodges vd., 2018; Şahin, 2012). Çoğu zaman okul başarısı yüksek ve genellikle sınavlar gibi çeşitli değerlendirme süreçlerinde yüksek puanlar alıp iyi notlar alan öğrenciler aday gösterilmektedir (Hernández-Torrano vd., 2013). Bu durum öğretmenlerin özel

yetenek ile akademik başarıyı eşleştirdiği söylenebilir. Yüksek akademik başarı özel yetenekli öğrencilerin genel özelliklerinden olsa da sadece bu kriter üzerinden değerlendirme yapmak sürecin sağlıklı işlenmesini engelleyebilir. Sıcak (2014), sınıf öğretmenleri tarafından yürütülen aday gösterme sürecinin olması gerektiği ölçüde sağlıklı işlemediğini belirtmektedir. Öğretmenlerin, özel yetenekli öğrencilerin özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalarının, doğru aday göstermeyi olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

BİLSEM aday gösterme sürecinde OYK üyelerinin karşılaştıkları zorluklara yönelik görüşleriyle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırma bulgularına göre OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde kontenjan sınırının bulunması nedeni ile sorun yaşamaktadır. MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu'nda "Her bir ilkokulda 1, 2 ve 3. sınıf seviyelerinde her bir sınıf seviyesindeki toplam öğrenci sayısının en fazla %20'si aday gösterilebilecektir." ifadesi bulunmaktadır (MEB, 2024b). İlgili literatür incelendiğinde farklı ülkelerde de okul çapında yetenekli olduğu düşünülen öğrenci sınırının %10 ile %15 arasında olduğu görülmektedir (Renzulli & Reis, 2003 akt. Schroth & Helfer, 2008; Yassin vd., 2012). Bu çerçevede tanılama sürecinde uygulanan kontenjan sınırı açısından kotanın uluslararası kota ile örtüştüğü görülmektedir. Aday gösterme aşamasında okulun yaklaşık %20'si kadar öğrencinin aday gösterilmesi doğru bir uygulama olmasına rağmen bu oranın okul büyüklüğü ile kapasitesine göre değişmesi gerekebilir (Worrell & Erwin, 2011). Mevcut çalışmada katılımcılar aday gösterilebilecek öğrenci sayısında kontenjan olmasının doğru aday göstermeyi olumsuz anlamda etkilediğini belirtmektedir. Katılımcıların özel yetenekli öğrencilerin özellikleri ve davranışları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını düşünmeleri kontenjan sınırı konusunda sorun yaşamalarını desteklemiş olabilir. Benzer şekilde Worrell (2019) aday gösterme veya yönlendirme aşamasında tüm öğrencilerin dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. McBee (2006), özel yetenekli program yerleştirme için tüm öğrencilerin zorunlu olarak değerlendirilmesi ideal olacağını belirtmesine rağmen bu uygulamanın pahalı olması nedeniyle tercih edilmediğini belirtmektedir. Tüm öğrencilerin ilk aşamada değerlendirilmeye tutulması, ekonomik ve zaman tasarrufu açısından maliyetli olabilir. Bu maliyeti azaltmak adına öğretmen yönlendirmelerinin kullanıldığı bilinmektedir (MEB, 2024a). Doğru öğretmen yönlendirmeleri, hem uygun öğrencinin gerekli eğitimi almasını sağlar hem de zaman ve ekonomik kaynakların etkin kullanımına katkıda bulunur.

Araştırmanın bir diğer bulgusu aday gösterme sürecinde yönlendirmeye yönelik kriterlerin belirsiz ve yetersiz olmasıdır. Bu noktada aday gösterme aşamasında belirli kriterler geliştirilmesi veya çoklu araçlar kullanılması doğru aday belirlemeyi kolaylaştırabilir. Hodges ve diğerleri (2018) de aday gösterme sürecinde bir kriter veya belirli bir yol haritası olması gerektiğini savunmaktadır. Özel yetenekli öğrencinin aday gösterilmesinde sadece öğretmenin aday göstermesi yerine çoklu aday gösterme araçlarının kullanılması gerekir (Özberk & Özberk, 2015). Deku'ya (2013) göre de, özel yetenekli bireyin erken teşhisi, kendi yeteneklerine uygun eğitim almaları açısından hayati önem taşıdığından, öğretmenler her değerlendirme ölçütünün sınırlarının farkında olmalı ve üstün zekâlı ve yetenekli çocukları tespit etme çabalarında birden fazla ölçüt kullanmalıdır. Politika yapıcılar tarafından tanılama sürecinde dikkat edilecekler için yönelik okul yöneticileri ile öğretmenlere belirli kriterler verilmelidir (Wood & Laycraf, 2020). Benzer şekilde Kaya'da (2013) özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesinde birden fazla araç kullanma ilkesinin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir. Pfeiffer (2002), aday gösterme aşamasında başarı testi, rubrik gibi çeşitli ölçme aracının kullanılabileceğini belirtirken sadece bir test puanının asla tek başına yeterli olmadığını vurgulamıştır. Araştırma bulgularına göre tanılamaya yönelik hazırlık faaliyetleri süreci olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim BİLSEM sınavına giren öğrenci velileri ile yapılan bir çalışmada velilerin birçoğunun öğrencileri çeşitli araç ve gereçlerle (kitap, deneme, kurs vb.) tanılama uygulamasına hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır (Dilber, 2024). Mevcut çalışmada velilerin öğrencileri sınava hazırlama

faaliyetleri, OYK üyelerinden aday göstermeye ilişkin talep ve baskı oluşturduğu için bu sonucun ortaya çıkmasını desteklemiş olabilir.

Bu çalışmanın bulgularına göre OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde veliler tarafından baskı gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle kendi çocuğu aday gösterilmeyen öğrenci velilerinin komisyon üyelerine baskı yaptığı görülmektedir. MEB'in mevcut yasal düzenlemelerinde öğrencilerin sadece OYK tarafından BİLSEM'e aday gösterildiği görülmektedir (MEB, 2024a). Ulusal alan yazını incelendiğinde ise geçmişte veliler tarafından BİLSEM'e aday gösterilen uygulamalar da tercih edildiği görülmektedir (Özberk & Özberk, 2016; Sıcak, 2014). Uluslararası alan yazını tarandığında öğrencilerin velileri tarafından özel yetenekli olarak aday gösterebilmesine imkân tanıyan uygulamalar olduğu görülmektedir (Schroth & Helfer, 2008). Geçmişte Türkiye'de öğrenci velilerinin BİLSEM'e yönelik aday göstermesi günümüzde kaldırıldığı görülmektedir. Velilerin öğrencilerinin özel yetenekli olduğunu düşünmesi ve en azından şansını denemiş olur fikri bu baskının ortaya çıkmasını desteklemiş olabilir.

BİLSEM aday gösterme sürecine yönelik OYK üyelerinin önerileri görüşleriyle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırma katılımcıları aday gösterme sürecinin daha sağlıklı yürütülmesi için OYK üyelerine yönelik eğitimler düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Aday gösterme sürecinde kritik rol üstlenen sınıf öğretmenleri, öğrencilerine karşı hassas oldukları için tarafsız değerlendirme yapmada zorlanabilir; bu nedenle, farklı yetenek alanlarını tanıyabilmeleri için öğretmenlerin bu konuda özel bir eğitim almaları gerekmektedir (Siegle & Powell, 2004). Gümüş-Gürler vd., (2017) tarafından özel yetenekli öğrencileri belirleme konusunda yapılan bir araştırmada, kendilerine eğitim verilen öğretmenlerin ile böyle bir eğitime katılmayan öğretmenlere göre daha fazla bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitelikli deneyime sahip kuruluşlar ve profesyoneller aracılığıyla okul yöneticileri ve öğretmenlere, yetenekli çocukların özellikleri, davranışları ve gelişimine ilişkin eğitimler düzenlenmelidir (Wood & Laycraft, 2020). Düzenlenecek eğitimler OYK üyelerinin aday gösterme sürecinde öğrenci belirlerken daha doğru aday belirlemesine katkı sağlayabilir. Marsili ve Pellegrini'ye (2022) göre, aday gösterme derecelendirme ölçeklerinin etkili kullanımı için, öğretmenlerin kullanılan araçlar ve daha genel olarak özel yetenekliler konusunda eğitim almaları gerekir. Benzer şekilde Erol vd., (2023) üniversite döneminde özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili kurslar alan öğretmenlerin, özel yeteneklilerin konusunda daha fazla bilgi sahibi oldukları vurgulamaktadır. Eğitimcilerin özel yetenekli öğrenci tanılamalarına yönelik kapsamlı ve yeni gelişmeleri içeren acil bir eğitime ihtiyaç vardır (Kartal vd., 2020; Siegle vd., 2010).

Mevcut araştırmanın bulgularına göre aday gösterme sürecinde yönetici ve öğretmenlere materyal desteği verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Maddocks (2018) okul tabanlı yönlendirme uygulamalarında, birey tarafından öznel kriterlerinin hiçbirinin tek başına kriter olarak yeterli olmadığını belirterek öznel odaklı ölçütler ile mutlak performans veya yeteneğe dayalı ölçütlerin birleştirilerek yönlendirme yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Rothenbusch ve diğerleri (2016) de aday gösterme sürecinde öğretmenlerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, aday gösterme için uygun araçlar ve seçim için farklı yöntem ve kaynakların kombinasyonları tercih edilmelidir. Özel yetenekli öğrencilerin tanılama süreci yöntemi olarak durum teşhis yöntemleri yerine süreç teşhis yöntemlerine öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Heller, 2004). Özel yetenekli öğrenci adaylarının belirlenmesinde çok yönlü, kapsamlı ve çeşitli veriler kullanılmalıdır (Karabulut & Ömeroğlu, 2021). Mevcut çalışmanın bulguları ilgili araştırma ile örtüşmektedir. Heller (2004) özel yetenekli öğrenciyi belirlemek için ayırıcı tanı araçlarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Mevcut araştırmanın bulguları ilgili araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Mevcut çalışmada katılımcılar aday göstermeye yönelik uzman desteği sağlanarak iş birliğinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler ve özel yetenekliler konusunda uzmanlar arasındaki bu yapılacak iş birliği, öğrenciler hakkında daha fazla düşünceli sohbeti teşvik ederek özel yetenekli yönlendirmelerinde doğru aday oranını yüksek seviyeleri çıkartabilir (Allen, 2017). Biber ve diğerlerine (2020) göre yanlış aday gösterilen öğrenciler başa çıkabileceklerinden daha büyük bir eğitim yüküyle karşı karşıya kalabilirken başka bir öğrencinin mevcut eğitimden faydalanmasını da engelleyebilir. Bu durum aday gösterme sürecinde öğretmen ve yöneticilerin sahip olduğu kritik rolün önemine işaret etmektedir. Özel yetenekli öğrenciler konusunda uzman olan kişilerin yönlendirme sürecinde yönetici ve öğretmenlere destek sağlaması doğru aday göstermeyi olumlu yönde etkiler. Alan yazında aday gösterme sürecinde öğretmenlere uzman desteği sağlanması gerektiğini belirten çeşitli çalışmalar da mevcuttur (Schroth ve Helfer, 2008; Wood & Laycraft, 2020). Araştırmanın bir diğer bulgusunun aday gösterme sürecinde performans değerlendirme ve tekrarlı gözlemler yoluyla öğrencilerin yönlendirme durumudur. Katılımcılar tek seferlik yapılan değerlendirmeler sonucunda gerçekleştirilen yönlendirmelerin yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Worrell'e göre (2019) özel yetenekli öğrencilerin tanılanma sürecinde performansa yönelik değerlendirmeler yapılmasının sürecin daha sağlıklı yürütülmesini sağlar.

Araştırma sonuçlarından hareketle araştırmacı tarafından bazı öneriler geliştirilmiştir. Mevcut araştırmanın dar bir coğrafi alanda gerçekleştirilmesi bir sınırlılık olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda gelecek araştırmalarda daha farklı coğrafi alanlarından katılımcı grubu üzerine ve daha kapsamlı bir çalışma yapılabilir. Gelecek araştırmalarda OYK komisyonları tarafından aday gösterilen öğrencilerin doğru aday gösterilme oranına yönelik bir çalışma yürütülebilir. Düzenlenecek hizmet içi eğitimler ve sağlanacak uzman destekleri ile OYK üyelerinin özel yeteneklilere yönelik daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlanabilir. BİLSEM öğrenci tanılama sürecinin ilk aşaması olan aday gösterme aşamasında bulunan kontenjanın artırılması veya tüm öğrencilerin ön değerlendirme uygulamasına alınması sağlanabilir. OYK'larında bulunan öğrenci ve yöneticilere özel yetenekli öğrencilerin özellikleri ve davranışlarına yönelik eğitimler düzenlenebilir. Aday gösterme süreci belirli bir zaman dilimine yayılarak öğrencilerin performansa yönelik belirlenmesi sağlanabilir. Veli baskılarının azaltılması için okul yöneticilerinin, veli ve öğretmenler arasında denge sağlayan bir arabulucu rolü üstlenebilir. Aday gösterme sürecinde sınıf öğretmenleri, öğrencilerin liderlik becerileri, bilişsel zekâları, sorumluluk ve duyarlılık özelliklerine daha fazla odaklanabilir. Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar, aday gösterme sürecinde öğretmenlere ve yöneticilere uzman desteği sağlayarak öğrenci seçiminde kullanılacak kriterlerin doğru anlaşılması için bilgilendirme çalışmaları yapabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, İ., & Uluman, M. (2013). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri doğru aday gösterme durumları. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 199-212.
- Akgül, G. (2021). Teachers' metaphors and views about gifted students and their education. *Gifted Education International*, 37(3), 273-289. <https://doi.org/10.1177/0261429421988927>
- Allen, J. K. (2017). Exploring the role teacher perceptions play in the underrepresentation of culturally and linguistically diverse students in gifted programming. *Gifted Child Today*, 40(2), 77-86. <https://doi.org/10.1177/1076217517690188>
- Aydın, M. (2019). Veri çözümleme (nitel). H. Özmen & O. Karamustafaoğlu (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* içinde (s. 461-482). Pegem Akademi.

- Aydın-Karaca, Ş., & Kılınç, Ş. (2024). Development of a teacher rating scale for giftedness (TRSG). *Acta Educationis Generalis*, 14(2), 100-117.
- Biber, M., Biber, S. K., Ozyaprak, M., Kartal, E., Can, T., & Simsek, I. (2021). Teacher nomination in identifying gifted and talented students: Evidence from Turkey. *Thinking Skills and Creativity*, 39, 100751. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100751>
- Bildiren, A., Kirişçi, N., Kavruk, S. Z., Yıldırım, Y., Bıkmaz-Bilgen, Ö., & Dildeğmez, B. (2024). İlkokul dönemi üstün yetenekli çocuklar için aday bildirim ölçeği (İDABÖ) geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 25(3), 297-311. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.1359061>
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel Araştırmacılar İçin Beş Temel Beceri*. (Çev. H. Özcan). Anı Yayıncılık.
- Çalışkan, K., & Baloglu, M. (2023). BİLSEM'e öğrenci aday gösteren ve göstermeyen öğretmenlerin üstün yetenekliler eğitimine ilişkin özyeterliliklerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 210-230.
- Çetin, A., & Ünsal, S. (2020). Özel yetenekli öğrenciyi anlamak: Bir durum çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(1), 123-148. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.521678>
- Çitil, M. (2018). Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitimi politikalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(1), 143-172.
- Deku, P. (2013). Teacher nomination of gifted and talented children: A study of basic and senior high schools in the central region of Ghana. *Intelligence*, 4, 1-8.
- Dilber, Y. (2024). Çocuğu BİLSEM öğrenci seçme uygulamasına katılan velilerin BİLSEM hakkındaki görüşleri üzerine bir vaka çalışması *Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 1-20.
- Erol, M., Gedik, O., & Demirtaş, B. (2023). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri belirleme, bilim ve sanat merkezlerine aday gösterme sürecine ilişkin deneyimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 24(2), 275-289 <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.950498>
- Gökdemir, S. (2017). *Ülkemizde özel yetenekli öğrencilerin tanılama sürecinin öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Seçkin Yayıncılık.
- Gümüş Gürler, B., Şahin, A., & Akdal, D. (2023). Özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi amacıyla öğretmenlere verilen eğitimin öğretmenlerin bilgi düzeylerine etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(3), 273-293. <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2023.09.03.002>
- Heller, K. A. (2004). Identification of gifted and talented students. *Psychology Science*, 46, 302–323.
- Hernández-Torrano, D., Prieto, M. D., Ferrándiz, C., Bermejo, R., & Sáinz, M. (2013). Characteristics leading teachers to nominate secondary students as gifted in Spain. *Gifted Child Quarterly*, 57(3), 181-196. <https://doi.org/10.1177/0016986213490197>

- Hodges, J., Tay, J., Maeda, Y., & Gentry, M. (2018). A meta-analysis of gifted and talented identification practices. *Gifted child quarterly*, 62(2), 147-174. <https://doi.org/10.1177/00169862177521>
- Hunsaker, S. L., Finley, V. S., & Frank, E. L. (1997). An analysis of teacher nominations and student performance in gifted programs. *Gifted Child Quarterly*, 41(2), 19-24. <https://doi.org/10.1177/001698629704100203>
- Işık, A., & Güneş, E. (2017). Türk tarihinde özel yeteneklilerin eğitimi: Osmanlı enderun mektebi. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 4(3), 1-13.
- Karabulut, R., & Ömeroğlu, E. (2021). A validity and reliability study of a nomination scale for identifying gifted children in early childhood: A validity and reliability study of a nomination scale. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 13(2), 1756-1777.
- Kartal, E., Özyaprak, M., Özen, Z., Şimşek, İ., Biber, S. K., Biber, M., & Can, T. (2020). Asking the right questions to nominate a student as gifted and talented: a Machine Learning Approach. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(4), 385-400. <https://doi.org/10.17671/gazibtd.591158>
- Kaya, F. (2013). The role of peer nomination forms in the identification of lower elementary gifted and talented students. *Educational Research and Reviews*, 8(24), 2260.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı anne baba ve öğretmenler için*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Maddocks, D. L. (2018). The identification of students who are gifted and have a learning disability: A comparison of different diagnostic criteria. *Gifted Child Quarterly*, 62(2), 175-192. <https://doi.org/10.1177/0016986217752>
- Marsili, F., & Pellegrini, M. (2022). The relation between nominations and traditional measures in the gifted identification process: A meta-analysis. *School Psychology International*, 43(4), 321-338. <https://doi.org/10.1177/01430343221105398>
- McBee, M. T. (2006). A descriptive analysis of referral sources for gifted identification screening by race and socioeconomic status. *Journal of Secondary Gifted Education*, 17(2), 103-111. <https://doi.org/10.4219/jsge-2006-686>
- McBee, M. T., Peters, S. J., & Miller, E. M. (2016). The impact of the nomination stage on gifted program identification: A comprehensive psychometric analysis. *Gifted Child Quarterly*, 60(4), 258-278. <https://doi.org/10.1177/0016986216656256>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEBa). (2024, Ocak). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi(2794).
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEBb). (2024, Aralık). *Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu*
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, Sage.
- Neber, H. (2004). Teacher identification of students for gifted programs: Nominations to a summer school for highly-gifted students. *Psychological Test and Assessment Modeling*, 46(3), 348.

- Neumeister, K. L. S., Adams, C. M., Pierce, R. L., Cassady, J. C., & Dixon, F. A. (2007). Fourth-grade teachers' perceptions of giftedness: Implications for identifying and serving diverse gifted students. *Journal for the Education of the Gifted*, (4), 479-499. <https://doi.org/10.4219/jeg-2007-503>
- Özbay, Y., & Palancı, M. (2011). Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikososyal özellikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 89-108.
- Özberk, E. H., & Özberk, E. B. Ü. (2016). Üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen öncelikleri: İkili karşılaştırma yöntemiyle bir ölçekleme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(02), 119-140. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.246269>
- Özer, M. (2021). Türkiye’de özel yeteneklilere yetenek geliştirme desteğinde bilim ve sanat merkezleri: Mevcut durum ve iyileştirme alanları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(33), 727-749. <https://doi.org/10.26466/opus.810856>
- Pegnato, C. W., & Birch, J. W. (1959). Locating gifted children in junior high schools: A comparison of methods. *Exceptional children*, 25(7), 300-304. <https://doi.org/10.1177/001440295902500702>
- Peters, S. J., Makel, M. C., & Rambo-Hernandez, K. (2021). Local norms for gifted and talented student identification: Everything you need to know. *Gifted Child Today*, 44(2), 93-104. <https://doi.org/10.1177/1076217520985>
- Pfeiffer, S. I. (2002). Identifying gifted and talented students: Recurring issues and promising solutions. *Journal of Applied School Psychology*, 19(1), 31-50. https://doi.org/10.1300/J008v19n01_03
- Rothenbusch, S., Zettler, I., Voss, T., Lösch, T., & Trautwein, U. (2016). Exploring reference group effects on teachers' nominations of gifted students. *Journal of Educational Psychology*, 108(6), 883.
- Sak, U., Ayas, M. B., Sezerel, B. B., Öpengin, E., Özdemir, N. N., & Gürbüz, Ş. D. (2015). Gifted and talented education in Turkey: Critics and prospects. *Talent*, 5(2), 110-132. <https://theeducationjournals.com/index.php/talent/article/view/38>
- Sarıçam, H., & Şahin, S. H. (2015). The relationship between the environmental awareness, environmental attitude, curiosity and exploration in highly gifted students: Structural equation modelling. *Educational Process: International Journal*, 4(1), 7-17. <http://dx.doi.org/10.12973/edupij.2015.412.1>
- Schroth, S. T., & Helfer, J. A. (2008). Identifying gifted students: Educator beliefs regarding various policies, processes, and procedures. *Journal for the Education of the Gifted*, 32(2), 155-179. <https://doi.org/10.4219/jeg-2008-850>
- Sezgin, C., & Özak, H. BİLSEM sınavına hazırlık sürecine ilişkin velilerin görüşleri. *Turkish Special Education Journal: International*, 6(1), 18-32. <https://doi.org/10.69485/tseji.1487683>
- Sıcak, A. (2014). Üstün yetenekli öğrencilerin aday gösterme sürecinde öğretmen gözlem puanlarının TKT 7-11 ve WISC-R puanlarını yordayıcılık gücünün incelenmesi. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 1(1), 7-12. <https://doi.org/10.18200/JGEDC.2014110881>

- Siegle, D., Moore, M., Mann, R. L., & Wilson, H. E. (2010). Factors that influence in-service and preservice teachers' nominations of students for gifted and talented programs. *Journal for the Education of the Gifted*, 33(3), 337-360. <https://doi.org/10.1177/016235321003300303>
- Siegle, D., & Powell, T. (2004). Exploring teacher biases when nominating students for gifted programs. *Gifted Child Quarterly*, 48(1), 21-29. <https://doi.org/10.1177/0016986204048001>
- Şahin, F. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrenciler ve özellikleri hakkında bilgi düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programının etkililiği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Şahin, F. (2020). Türkiye’de özel yeteneklilerin eğitimi: Politika belgeleri ve yasalar bağlamında bir tartışma. *Yeni Türkiye*, 115, 63-76.
- Şahin, F., & Çetinkaya, Ç. (2015). An investigation of the effectiveness and efficiency of classroom teachers in the identification of gifted students. *Talent*, 5(2), 133-146.
- Peters, S. J., Carter, J., & Plucker, J. A. (2020). Rethinking how we identify “gifted” students. *Phi Delta Kappan*, 102(4), 8-13. <https://doi.org/10.1177/0031721720978055>
- Yassin, S. F. M., Ishak, N. M., Yunus, M. M., & Majid, R. A. (2012). *The Identification of Gifted and Talented Students*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 55, 585–593. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.540>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Worrell, F. C., Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Dixon, D. D. (2019). Gifted students. *Annual Review Of Psychology*, 70(1), 551-576. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-102846>
- Wood, V., & Laycraft, K. (2020). How can we better understand, identify, and support highly gifted and profoundly gifted students? A literature review of the psychological development of highly-profoundly gifted individuals and overexcitabilities. *Annals of Cognitive Science*, 4(1), 143-165. <https://doi.org/10.36959/447/348>
- Yassin, S. F. M., Ishak, N. M., Yunus, M. M., & Abd Majid, R. (2012). The identification of gifted and talented students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 55, 585-593. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.540>
- Worrell, F. C., & Erwin, J. O. (2011). Best practices in identifying students for gifted and talented education programs. *Journal of Applied School Psychology*, 27, 319 –340. <https://doi.org/10.1080/15377903.2011.615817>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Based on this definition, it can be said that gifted individuals have individual differences compared to their peers. It is accepted that gifted individuals should have a high level of talent, high creativity and high potential for task responsibility (Sarıçam & Şahin, 2015). Gifted students, who have the ability to achieve high performance in a particular field, need supportive education that is not provided by their own institutions (Peters et al., 2020). The increasing interest in

giftedness in recent years has led to the adoption of a more detailed and systematic approach to the identification of gifted students and their educational process in Turkey as well as globally (Işık & Güneş, 2017). Turkey has a strong cultural heritage in the education of gifted students (Şahin, 2020).

One of the biggest challenges of enrichment programs for gifted and talented individuals is determining how to select the "right" (specially gifted) individuals (Heller, 2004; Worrell & Erwin, 2011). Nominating the right students can both reveal the potential of gifted students and contribute to their preservation in the same way as gifted individuals. In addition, nominating on the right day can support more economical action in terms of time and cost. Teachers' experiences and perspectives regarding gifted individuals emerge with nomination decisions (Rothenbusch et al., 2016). According to Heller (2004), we recognize 20-30% or more of gifted individuals as gifted.

In our school systems, many gifted children may be overlooked if teachers do not have an adequate understanding of the characteristics, behaviours and needs of gifted students (Wood & Laycraft, 2020). Failure to identify gifted students at an early age is a loss to society and the country that could benefit from their potential (Yassin et al., 2012). School administrators and teachers should strive to provide the most accurate guidance in the identification process of gifted students (Schroth & Helfer, 2008). The views and perceptions of teachers and administrators who are part of the school guidance committee towards the nomination process can positively or negatively influence the correct nomination. The aim of this study is to reveal the functioning of the process by examining the opinions of the members of the School Orientation Commission regarding the Science and Art Center (BİLSEM) nomination process. In accordance with the main purpose of the research, the following research questions will be answered:

- What are the decision-making criteria of the members of the School Orientation Commission for the BİLSEM nomination process?
- What are the difficulties faced by the members of the School Orientation Commission for the BİLSEM nomination process?
- What are the suggestions of the members of the School Orientation Commission for the BİLSEM nomination process?

Method

The research is based on the phenomenological approach in qualitative research designs. The phenomenological approach is a qualitative research method that provides an opportunity to see the essence of phenomena that are perceived but not known in depth (Yıldırım & Şimşek, 2021). Phenomenological research attempts to discover the essence of how some individuals experience a particular phenomenon (Creswell, 2017). The experiences of the group of participants of the current study during the nomination process influenced the choice of the research design. The participants of the study consisted of 20 school administrators and teachers working in primary schools in one district of the Black Sea region. The group of participants was selected to include principals, vice-principals, classroom teachers and counsellors in public schools who were members of the School Guidance Commission. The data of the study were collected during the first semester of the school year 2024/2025. Individual interviews were conducted using a semi-structured interview form developed by the researcher. The data obtained during the research process was analysed using the content analysis technique.

Results and Discussion

According to the research findings, it can be seen that the members of the school guidance committee tend to nominate students who think differently from their peers and have talents in certain areas. In fact, Özer (2021) states that in the nomination process, students who have

advanced differences in certain areas of talent compared to their peers are recommended by teachers. According to the research findings, it was concluded that the participants in the nomination process made an evaluation based on academic performance. Özberk and Özberk (2016) concluded that teachers who participated in at least one training on giftedness made preferences based on academic achievement and problem-solving skills. The results of the related study support the findings of the current study.

In the current study, participants stated that collaboration should be increased by providing expert support for nominations. This collaboration between teachers and experts in giftedness could encourage more thoughtful conversations about students and increase the rate of correct nominations in gifted referrals (Allen, 2017). The study found that participants placed less emphasis on personal characteristics such as values, responsibility and communication skills in the process of identifying gifted students. The support of administrators and teachers in the identification process by experts in the field of gifted students will have a positive impact on the correct nomination process. Another finding of the study is the situation of guiding students through performance assessment and repeated observations in the nomination process. Participants emphasise that the guidance provided as a result of one-off assessments is not sufficient. According to Worrell (2019), performance-oriented evaluations in the identification process of gifted students ensure that the process is carried out in a healthier way.

This study analysed the opinions of the members of the School Guidance Committee on the BİLSEM nomination process. In line with the results obtained, it was concluded that administrators and teachers made guidance decisions based on criteria such as behavioural differences, cognitive intelligence and leadership. It was found that participants generally experienced problems due to reasons such as parental pressure and the quota limit. Participants suggested organising training for the nomination process, expert support for the process, and collaboration.